

Norsknytt

ISSN 0801 5368

- IT krever gode språklige ferdigheter
- Nasjonalt lærermiddelsenter gir veiledning om IT i skolen
- Prosjektarbeid
- Logg til refleksjon og kommunikasjon
- Moro med nyord
- Lær av Henrik Ibsen - skriv en dialog «Peer, du lyver» - elevtekst

- Tema: Vann - alt liv trenger vann
- Den store ordjakta 2
- Gjendikt fra dansk og svensk
- Intervju om leseinteressert - pararbeid
- Norskryss, nynorsk
- Norskryss, bokmål
- Tentamen i norsk hovedmål

NORSKNYTT OG NORSKKASSETTENE

gir variasjon og liv til norskundervisninga

KJEMPETILBUD PÅ LYDKASSETTER VÅREN 1998!

Kassett	Tittel	Før:	Nå:
Norskfagkassett	1: «Syng og skriv» - m/oppgavehefte	100,-	50,-
Norskfagkassett	2: «Syng og skriv mer»	100,-	50,-
Norskfagkassett	3: «Synnøve Solbakken»		100,-
Norskfagkassett	4: «Vi tipper norske ord»		50,-
Norskkassett	5: «Vi tipper grannespråk»	100,-	50,-
Norskkassett	6: «Grøss og gru»	100,-	50,-
Norskkassett	7: «Fortelling om slagbjørnen Rugg»	100,-	50,-
Norskkassett	8: «Vi tipper eventyr»	100,-	50,-
Norskkassett	9: «Syng og skriv på ny»	100,-	50,-
Norskkassett	10: «Alle har eit dikt inni seg»	100,-	50,-
Norskkassett	4, 5 og 8: «Vi tipper.....»	300,-	75,-

(Oppgaver til stoffet som presenteres på kassettene finnes i Norskfaget/Norsknnytt – kassettene er også presentert med oppgavestoff på Internett: <http://login.eunet.no/~bjarebe/norsknnytt>)

NORSKFAGET/NORSKNYTT:

Årgang 1989:	«Norskfaget 1/89, 2/89 og 3/89»	200,-	50,-
Årgang 1990:	«Norsknnytt 1/90, 2/90 og 3/90»	200,-	50,-
Årgang 1991:	«Norsknnytt 1/91, 2/91 og 3/91»	200,-	50,-
Årgang 1992:	«Norsknnytt 1/92, 2/92, 3/92 og 4/92»	200,-	50,-

FØLGENDE ÅRGANGER VIL VI FORTSATT HA PÅ LAGER:

Årgang 1993:	«Norsknnytt 1/93, 2/93, 3/93 og 4/93»	200,-	
Årgang 1994:	«Norsknnytt 1/94, 2/94, 3/94 og 4/94»	200,-	
Årgang 1995:	«Norsknnytt 1/95, 2/95, 3/95 og 4/95»	200,-	
Årgang 1996:	«Norsknnytt 1/96, 2/96, 3/96 og 4/96»	200,-	
Årgang 1997:	«Norsknnytt 1/97, 2/97, 3/98 og 4/97	200,-	

NB! Porto/forsendelsesomkostninger kommer i tillegg.

**Send bestilling til: NORSKNYTT
PB 303
7601 LEVANGER**

E-mail: norsknnytt@login.eunet.no

NORSKnytt

Utgiver: NORSKNYTT ANS

Redaksjon: NORSKNYTT, Postboks 399,
7801 NAMSOS, telefon og faks 74 27 42 96

Abonnement: NORSKNYTT, Postboks 303, 7601 LEVANGER, tlf. 926 82405 – 74 08 02 92

E-mail: norsknytt@login.eunet.no – Internett: <http://login.eunet.no/~bjarebe/norsknytt>

Redaktør: Jon Hildrum © Kopiering av stoff som er tilrettelagt for elever, er tillatt.

Abonnement (4 NR. PR. ÅR) KR. 380,- PR. ÅR.

NR 2 - 1998 (77)

MAI

24. ÅRGANG

IT krever gode språklige ferdigheter

L97 slår fast at informasjonsteknologien (IT) skal inn i skolen i hele sin bredde. IT handler i første rekke om å motta, behandle og videreføre informasjon. For å beherske de nye mediene vil kravet om språklig dyktighet bli viktigere enn kravet til tekniske ferdigheter. (Gjennom internett kan lærere og elever følge kurs i bruk av IT. På side 3 fins det flere opplysninger om de tjenestene som Nasjonalt læremiddelsenter (NLS) kan tilby skolene.)

Norskfaget står derfor sentralt i all IT-sammenheng. Å uttrykke seg klart og enstydig er viktigere enn noen gang tidligere. En upresis eller feil melding vil få svært uheldige følger for mottakeren. I visse situasjoner kan slike meldinger være livsfarlige. Kort sagt, skolen må lære elevene å bruke språket på en presis og enstydig måte

Kur mot nynorskhat

-Puggeundervisningen med en time formalisert nynorsk i uken er kjerneårsaken til at så mange elever hater målformen, hevder rektor Elin Bonde ved Ringstadbekk skole i Bærum i et intervju med bladet "Prosa" nr. 1-98. -Nynorsk er blitt et fremmedspråk der man stort sett må pugge grammatikalske regler. Faktisk vil jeg si at norske lærere er historieløse som ikke vet å verdsette nynorsk, sier hun.

Ved Ringstadbekk skole er det gått sport i å knytte nynorsk opp mot vanlig tekst i mange fag, også på veggplakater og i informasjonen til foreldre og elever.

-Alle elever kan nynorsk rent ubevisst. Behovet for grammatikkundervisning er langt mindre enn antatt. Den første oppgaven elevene leverte i nynorsk, var nesten prikkfri. Det er først når elevene henger seg opp i grammatikk og språkteori at de begynner å gjøre feil. At norske skolebarn ikke skulle ha kapasitet til til å lære seg to målformer, er ikke engang en spørsmålsstilling på Ringstadbekk skole, sier Elin Bonde.

Dette er synspunkter som vi gjerne slutter oss til.

Kryssordvinnere 1 – 1998

Nynorsk

Åshild Handleland, 10. kl., Sinnes skole, 4443 Tjørhom
Eskil Leirbekk, 9. kl., Jøa skole, 7815 Jøa
Therese Tvinde, 8b, Voss ungdomsskole, 5700 Voss
Bjørn Bakken, 10. kl., Budal ungdomsskole, 7497 Budal

Bokmål

Inge Kristoffersen, 9a, Kopperud skole, 2800 Gjøvik
Kristin Lian, 10c, Vennesla ungdomsskole, Skoleveien 9, 4700 Vennesla
Bente Løkås, 10c, Gruben ungdomsskole, 8610 Grubhei
Henrik Dalbakk, 10a, Tynset ungdomsskole, 2500 Tynset

*Vi gratulerer vinnerne. Velkommen med nye kryssordløsninger. Husk:
Kryssordløsning er utmerket hukommelsestrening.*

Veiledningshefte fra Eksamenssekretariatet 1998

Vurdering av elevtekster på 8. trinn

Dette veiledningsheftet som skolene mottok i mars 1998, inneholder vurdering av tekster skrevet av elever som skoleåret 1996/97 gikk i 7. klasse. Heftet er nyttig når lærerne nå skal praktisere de nye vurderingsforskriftene. Vi gjengir nedenfor et par avsnitt fra innledningen til heftet som blant annet tar for seg de nye karaktergradene.

«På ungdomstrinnet skal sluttprodukt ofte ges vurdering i form av en karakter, og det er innført nye karaktergrader. De nye vurderingsforskriftene sier at karakterer på prøver og skriftlige arbeider skal suppleres med begrunnelse og veiledning. Vi har fått en seksdelt karakterskala der 6 og 5 står for over middels grad av måloppnåelse, 4 og 3 for middels og 3 og 2 for under middels grad av måloppnåelse. Det er de felles mål for faget og målene for hovedtrinnene som skal danne utgangspunkt for vurderingen. Med dette som utgangspunkt bør lærerne på den enkelte skole drøfte hva som kan forventes i skriftlig norsk av elever på det første trinnet i ungdomsskolen. En bør også ta med i betraktning at disse elevene helt til høsten 1997 har fått sin opplæring etter M 87.

I grunnlagsdokumentene blir det understreket at det er helheten i elevsvaret som skal vurderes, og styrke på ett område kan oppveie svakhet på et annet.

Retningslinjene for vurdering av elevsvar står i sensorveiledningen til avgangsprøva i 1997. Disse bør ligge til grunn for vurderingen og danne utgangspunkt for samarbeid mellom lærerne. Slik kan vi sikre en mest mulig landsgyldig vurdering med sammenlignbare karakterer. Lærerne må ta i bruk profesjonelt skjønn opparbeidet gjennom egen erfaring og dialog med andre i vurderingsarbeidet. I vurdering av sluttprodukt er det lite som skiller L 97 fra M 87 når det gjelder skriftspråklig kompetanse. Vi vil understreke at vurderingsholdningen skal være positiv. Læreren må vurdere det som er med i teksten, ikke primært det som mangler.»

Nasjonalt lærermiddelsenter gir veiledning om IT i skolen

Informasjonsteknologien (IT) har fått en bred plass i L97. "Lærere og elever i skoleverket skal bli personlige brukere av datautstyr," står det i Handlingsplanen for IT, 1996-99. Vi som arbeider i skolen, ser at det vil bli vanskelig å nå dette målet i de nærmeste åra. Maskiner og opplæring av lærerne mangler i stor grad. Men litt har skjedd de siste åra. Noen maskiner er innkjøpt til skolene, og enkelte kurs er holdt. Veiledning kan vi også få fra forskjellige fora, blant annet hos Nasjonalt lærermiddelsenter (NLS) som har IT i utdanningen som et av sine sentrale arbeidsområder.

NLS ligger i Oslo, så forholdsvis få lærere kan delta ved de kursene som arrangeres i det fysiske senteret. Men via Internett, telefon, faks m.m. kan skoler over hele landet nyte godt av de tjenestene NLS tilbyr. Mye tyder på at få lærere er orientert om alle tjenestene NLS kan tilby. Norsknytt har besøkt senteret som holder til i den ærverdige, gamle bygningen som tidligere huset Norges Bank på Bankplassen 3.

Veiledningssenteret

Ved Veiledningssenteret som NLS driver, får lærere gratis kurs i bruk av Internett og programvare til undervisningen. Her finner vi også utstilt programvare, litteratur, hefter, IT-planer m.m. På nettet har Veiledningssenteret to tjenester, nemlig Ressursbasen og Spørsmål og svar. Adressen til Veiledningssenteret på nettet er: <http://vs.nls.no>

Skolenettet

Skolenettet i NLS er en elektronisk møteplass med følgende tre satsingsområder: Faglig/pedagogisk innhold, informasjon, dokumentasjon. Skolenettet henvender seg til skolens ansatte, elever og foreldre og allmenheten forøvrig. Her finner vi informasjoner når det gjelder de forskjellige skolefagene, vi får metodiske veiledninger og interessante aktuelle artikler om skolesaker. Elevene kan lære å bruke Internett og lage egne hjemmesider samt å delta i diskusjonsgrupper på nettet. Foreldrene finner informasjon og materiell blant annet fra Foreldreutvalget for grunnskolen.

I tillegg til de smakebitene vi har nevnt her, fins det mange andre tilbud som skolene vil ha glede av å bli nærmere kjent med. Det er laget fyldig brosjyremateriell om de tjenestene NLS kan tilby skolene.

Hva er Internett?

Internett er et verdensomspennende nett av datamaskiner som er koblet sammen. Disse maskinene inneholder ufattelige mengder av informasjoner. Vi finner tekster fra aviser, tidsskrifter, kunnskapsverk og utallige private hjemmesider. På skjermen i vår egen stue får vi inn bilder, video, e-post m.m. Vi kan føre diskusjoner med personer over hele verden, delta i konkurranser, kjøpe varer og underholde oss med spill av forskjellig slag. På utrolig kort tid har Internett fått innpass i samfunnet. Det er vel ikke utrolig at Internett om få år blir like vanlig som telefonen er i dag. Vanligvis kobles datamaskinen til Internett ved hjelp av en telefonlinje som vi må betale tellerskritt for.

Prosjektarbeid

Hva er prosjektarbeid?

L97 har følgende svar på spørsmålet: " Prosjektarbeid er ei arbeidsform der elevane med utgangspunkt i eit problemområde, ei problemstilling eller ei aktuell oppgåve definerer og gjennomfører eit målretta arbeid frå ide til ferdig produkt, konkret resultat eller praktisk løysing."

(side 77).

Alle elevene skal i løpet av skoleåret ha deltatt i et prosjektarbeid. 20 prosent av undervisningstida per skoleår på ungdomstrinnet skal brukes til prosjektarbeid, dvs. åtte uker per skoleår eller seks timer per uke.

Alle lærere på årstrinnet bør være med i planleggingsprosessen. Alle fag bør trekkes inn.

En ntid organisering er nødvendig dersom et prosjektarbeid skal bli vellykket. Det gjelder legging av timeplan, utarbeiding av bruksplaner for skolens bibliotek og IT-maskiner. Kontakter utenfor skolen skal opprettes m.m. Det er nødvendig at alle lærerne på årstrinnet trekkes inn i planleggingsprosessen.

I de nye norskbøkene er det satt opp forslag til faser i arbeidet. (Se også NORSK-NYTT nr. 3-97.) Arbeidsgangen vil bli oversiktig og grei om disse fasene blir fulgt, men arbeidet må selvsagt tilpasses det emnet som er valgt.

Avgrens emnet, still presise spørsmål

En viktig oppgave som lærerne har, er å påvirke elevene til å avgrense emnet uten at dette demper motivasjonen. Det kan være vanskelig for elevene å se hva som er sentralt stoff og hva som er mer perifert. Videre må elevene lære å formulere presise spørsmål eller problemstillinger som faglitteraturen liker å kalle det. Spørsmålene som elevene utarbeider, er grunnmuren i hele prosjektarbeidet. Spørsmålene bestemmer emneområder, arbeidsmåter og samarbeidsformer, vanskegrad m.m. Derfor er det nødvendig at elevene blir skolert i utarbeiding av spørsmål før prosjektarbeidet begynner. Prosjektarbeidene vil tjene stort på at elevene har kunnskapen om spørsmålsstilling før prosjektarbeidet tar til. Kanskje vil det også være nyttig å kjøre korte kurs i telefonkultur (Et øvingsark i bruk av telefonkatalogen fins på side 6.), tastaturbruk, EDB og internett i forkant av prosjektarbeidene. Mange frustrerende prøve-feile-situasjoner vil da unngås, og arbeidet vil bli lettere.

Nå i de første åra etter at den nye læreplanen er innført er ikke alle elevene kjent med prosjektarbeid fra småskolen og mellomtrinnet. "Prosjektarbeidet må tilpassast alderen, interessene og føresetnadene til elevane," sier L97 (s. 77).

Temaarbeid på alle trinn

I boka "Tema- og prosjektarbeid i grunnskolen" skriver Theo Koritzinsky at både temaarbeid og prosjektarbeid (TOPA) skal brukes på alle trinn. "Men ved siden av vanlig fagdelt undervisning skal det innenfor TOPA-rammen (60-30-20) legges mest vekt på temaarbeid i småskolen, omtrent like mye tema- og prosjektarbeid på mellomtrinnet og mest vekt på prosjektarbeid på ungdomstrinnet." Prosjektarbeid krever større selvstendighet og modenhet fra elevene enn temaarbeid.

Velg emner fra fagplanene

Av flere grunner er det naturlig at elevene og lærerne bruker fagplanene som idebank når emne for TOPA skal velges. Elevene blir på den måten kjent med fagplanene på en spennende måte og får se hvordan de forskjellige fagene skifter om å være regifag i TOPA. Det er praktisk at en del av den store stoffmengden som L97 krever at elevene skal arbeide med, blir gjennomgått som TOPA. Mange praktisk-estetiske aktiviteter må flettes inn i TOPA. Dersom vi greier det, kan TOPA fungere som et kjærkomment "pustehull" i en skole som dessverre tegner til å få et sterkt teoretisk preg.

Etterarbeid

Under etterarbeidet får elevene erfare hvor viktig det er å skrive en fyldig og oversiktlig logg under arbeidsgangen. Når vi summerer opp, avsløres ofte mangler. Med tanke på framtidige arbeider er etterarbeidet en av de viktigste fasene i TOPA. Husk å sende takkebrev til personer og institusjoner som har bidratt med støtte og hjelp. I brevene er det naturlig å nevne litt om hvordan arbeidet har gått og hvordan sluttproduktet ble. Foreldrene bør også få en rapport om arbeidet.

Litteratur

Høringsutkast (1995): *Plan for tema- og prosjektarbeid*.
Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet.

Høringsutkast (1996): *Etterutdanningsplan. Temaorganisering av innhold og prosjektarbeid*.

Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet.

Moen, Kjell G. (1977): *Tema- og prosjektarbeid i den nye grunnskolen*.
KGM Produksjon. Arneberg.

Berthelsen, Illeris og Poulsen (1987): *Innføring i prosjektarbeid*.
Natur og Kultur. Oslo.

Vinje, Inge (1996): *Tema og prosjektarbeid*.
Norsk Studieguide. Tønsberg.

Skrøvset og Lund (1996): *Prosjektarbeid - fra ord til handling*.
Cappelen Akademiske Forlag. Oslo

Koritzinsky, Theo (1997): *Tema - og prosjektarbeid i grunnskolen*.
Ad Notam Gyldendal, Oslo

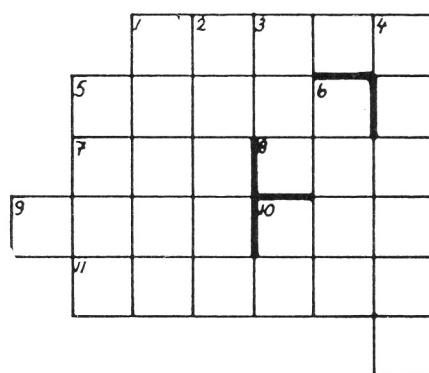
Minikryss

Vannrett:

1. Presanger
5. Slektning (morbror eller farbror)
7. Stengsel
8. Fugl som kan svømme
9. Svans, rumpe
10. Ledd i kroppen vår
11. Stemmer på, kårer

Loddrett:

1. Mase
2. Skulder/guttenavn
3. Ferdselsåre
4. Sterkt sinne, opphisselse
5. Guttenavn, norsk kongenavn
6. Ta opp lån, sette seg i gjeld
10. Vektenhet (forkortet)

Øvingsark i bruk av telefonkatalogen

(Høver for alle utgaver)

I tema- og prosjektarbeid får du mye bruk for å finne fram i telefonkatalogen. Derfor er det viktig å være godt kjent i katalogen.

Du har god nytte av registeret i telefonkatalogen når du skal finne svar på disse oppgavene:

1. Finn telefonnumrene i din hjemkommune for (se omslagssiden):

a) brann_____ b) politi_____ c) legevakt_____

2. På hvilket nummer får du værmelding?_____

3. Hvilket fjernvalgnummer (fjernvalg til utlandet) har:

a) Hellas_____ b) Sverige_____ c) Italia_____

4. Hvilket telefonnummer har disse personene eller institusjonene i din kommune (kontortelefon):

a) postkontoret_____ d) lensmannen_____

b) folkeboksamlingen_____ e) skolesjefen_____

c) sosialkontoret_____ f) skolen hvor du er elev_____

5. Finn navn og telefonnummer for disse personene i din kommune (kontortelefon):

a) ordføreren_____ b) soknepresten_____

c) en distriktslege_____ d) en tannlege_____

6. Finn firmanavn og telefonnummer til forretninger innen disse bransjene:

a) jernvareforretning_____

b) kolonialforretning_____

c) skoforretning_____

d) manufakturforretning_____

e) sportsforretning_____

7. Finn navn og telefonnummer til flest mulig av disse institusjonene i din kommune (eller den som ligger nærmest i en nabokommune):

a) transportselskap_____

b) bensinstasjon_____

c) bilverksted_____

d) kafé eller restaurant_____

e) pensjonat eller hotell_____

f) en fotograf_____

g) en rørlegger_____

h) en av naboenene dine_____

Slik gjør jeg det:

Smaå drypp fra lærer til lærer

Lærerens private lille nynorskordliste

Å rette skriftlige elevarbeider er tidkrevende, spesielt mye tid tar det å rette sidemåltekster på nynorsk. En blir stadig overrasket når en ser hvilke skrivemåter de nye ordlistene godkjener.

Det kan være praktisk at læreren lager sin egen vesle ordliste med nynorske "overraskingsord". Da sparer en seg bryet med å slå opp for å kontrollere om for eksempel ordene Norge, søvn og ansikt kan skrives slik på nynorsk.

"Snart er det vel bare ikkje, ein, eit, eg, kven, kva og korleis igjen av nynorsken," sa en trofast "nynorskretter" nylig.

Spill små pantomimer i ledige øyeblikk

Drama er et sentralt emne både i M87 (Her er drama det ordet som har de fleste sidetalls henvisningene i stikkordsregisteret) og i L97. (Den nye læreplanen mangler merkelig nok stikkordsregister!) Mye tyder på at drama ikke får så stor oppmerksomhet som læreplanene krever. En sentral grunn til dette er at lærerne tenker for stort når det gjelder drama. Da blir det strevsomt å sette i gang.

Bruk de små dramaformene, for eksempel pantomimen. Her kreves ingen store forberedelser med kulisser, kostymer og rollehefter m.m.. Det er bare å sette i gang når det blir litt tid til overs eller når det er behov for litt avveksling. Her er noen enkle pantomimeoppgaver:

1 Hvilket yrke utfører jeg nå?

Elevene får i oppgave å framstille forskjellige yrkesutøvere. Medelevene gjetter hvilke yrker de enkelte viser.

2 Hvilken idrettsøvelse er dette? Øvelsen kan også vises baklengs.

3 Hvilket hverdagsgjøremål utfører jeg nå? Eksempler her kan være sykling, eggsteiking, å lage matpakke m.m.

Sett i gang. Elevene syns det er morsomt.

Oppmuntring på gule lapper - "strokes"

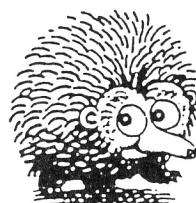
Når en eller flere elever har holdt et foredrag, spilt et rollespill eller utført en litt større innsats i klassen, gjør det så godt å få litt ros.

La klassekameratene skrive noen oppmuntrende ord på en gullapp. Så går en etter en fram til foredragsholderen og klistrer sin lapp på et stort ark som ligger på foredragsholderens pult. Bare positive bemerkninger er tillatt i denne sammenhengen. Motiverende for alle.

Metoden er selvsagt amerikansk, den brukes i arbeidslivet og kalles "strokes", altså et vennlig verbalt klapp på kinnet.

Svapatipak, hva er det?

Vi som var så heldige at vi fikk gå i en skole der det ble krevd litt utenatlæring, lærte oss en del underlige huskeregler. For å huske alle ordklassene satte vi sammen et mystisk ord av førstebokstavene i hver av ordklassene (et akronym). Her er ordet: Svapatipak. Smak på det, rop det ut i klassen. Et livaktig og sprettent ord, ikke sant!

Logg til refleksjon og kommunikasjon

Sjangeren logg blir nevnt i mange sammenhenger i L97. Lærere som har brukt logg i undervisningen, har gode erfaringer med denne formen for kommunikasjon med elevene.

Etter hvert har det utviklet seg mange former for logg. Et felleskennetegn er at de blir brukt "til refleksjon og kommunikasjon" (L97). Nedenfor nevnes noen aktuelle loggtyper. Flere kan selvsagt også brukes. Loggene må tilpasses de undervisningssituasjonene de skal brukes i.

1 Memoratingslogg

For å lede elevenes tanker inn på et nytt emne er det praktisk å la dem skrive ned noe de vet om emnet. Når læreren på den måten får en pekepinn om hva den enkelte elev vet, er det lettere å planlegge undervisningsnivået. Memoratingslogg har vist seg å være en fin inngangsport til nye emner.

2 Underveislogg

I tillegg til de ytringene elevene kommer med under arbeidet og de observasjonene som læreren gjør, er det nyttig å få skriftlige signaler fra elevene om hvordan arbeidet oppfattes og går. Slike logger gir læreren muligheter til å rette opp skeivheter underveis.

3 Egenvurderingslogg

L97 legger stor vekt på at elevene skal vurdere sin egen utvikling. I en egenvurderingslogg skriver elevene om hvilke felter de har merket seg framgang på, og på hvilke områder de har vansker. Her må helt konkrete forhold nevnes, gjerne med henvisninger til tidligere egenvurderingslogger. Læreren kommenterer og gir råd.

4 Logg fra prosjektarbeid

Loggskriving inngår som en fast aktivitet under alle prosjektarbeider. Her skriver en eller flere elever logg på vegne av sin gruppe. En slik logg skal inneholde fakta om arbeidets gang, om måloppnåelse, samarbeidsklima, problemer som oppstår m.m. Slike logger må nødvendigvis bli omfattende. Mens de fleste andre former for logger bare skal leses av læreren, er loggene fra prosjektarbeider logger som alle kan lese.

5 Logg ved leseprosjekter

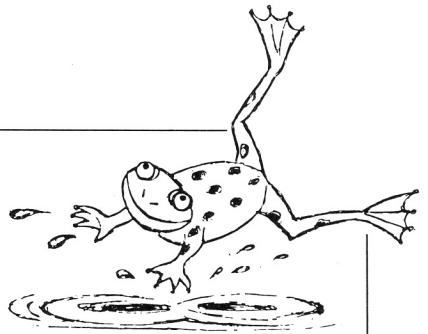
I forbindelse med større lesearbeider kan logg brukes. Her kan det være tale om forventningslogg før lesningen begynner, om underveislogg og sluttlogg. Både individuelle logger og gruppelogger kan være aktuelle i lesesammenheng.

6 Timelogg eller fast logg

Den mest vanlige formen for logg er timeloggen eller fast logg. Elevene får bruke noen minutter i slutten av timen til oppsummering og meningsytring. Spørsmålene må lages slik at elevene kan svare på dem i løpet av tre-fire minutter. Loggskrivinga må ikke "stjele" mye tid av timen. Etter hvert som elevene venner seg til å skrive logg, går arbeidet fort unna. Loggskriving bør selv sagt bare foregå i de timene der læreren synes det er formålstjenlig.

I en timelogg passer det best med faste spørsmål, men det kan være naturlig å ha flere varianter. Lurt er det å notere spørsmålene på plakater eller lysark. Elevene får beskjed om de skal svare på alle spørsmålene eller bare velge ut noen.

Her er et eksempel på et loggspørreark:

Navn: _____	klasse _____	
Logg skrevet, dato _____	time _____	
1 Emne for denne timen: _____		
2 Dette har jeg utført denne timen: _____		
3 Hva var enkelt? Hva var vanskelig? _____		
4 Dette syns jeg var interessant: _____		
5 Hva ønsker du mer forklaring på? _____		
6 Samarbeidet du med noen? _____ Hvordan gikk samarbeidet? _____		
7 Synes du at du har deltatt aktivt i undervisningen? _____ Hvis nei, forklar hvorfor. _____		
8 Andre ting som du vil nevne: _____		

Ordene logg og loggbok har opprinnelig et annet innhold enn det som nå brukes i skolesammenheng. Slik forklarer et par leksikonnotiser ordene:

Logg (eng. log. eg. trekloss), instrument til å logge (måle) skipets fart gjennom vannet. Det finnes forskjellige typer, f.eks. hånd- el. flyndrelogg, slepe el. patentlogg og ulike under-vannslogger.

Loggbok el. dagbok, journal som føres på krigs- og handelsfartøyer og skal inneholde alt av betydning for skipets drift og seilas.

Moro med nyord

Det er moro å legge merke til at språket lever. Ord som det ikke er bruk for forsvinner, og nye ord dukker opp når behovet melder seg.

En fotograf irriterte seg over en uvedkommende person som stakk hodet fram da han skulle fotografere et brudepar. «Linselus», mumlet han arg.

Uttrykket var morsomt, enkelt og dekkende for folk som trenger seg på for å komme med på bilder i fjernsyn og aviser. Dermed gled ordet inn i språket vårt.

Etter et maratonløp var det dansefest. «Dette ble et ordentlig blemmeball,» sa en av deltakerne. Et nytt ord var laget!

At et skinkesnøre er ei svært lita badebukse (tanga) og at en vidiot er en person med sterk interesse for video, skjønner alle.

Oppgaver:

- 1 a) Hva tror du disse orda og uttrykkene betyr? Forklar!
a) skjermspill	h) venstre-håndsjobb
b) mobil	i) knitrepose
c) robotbilde	j) gylden fallskjerm
d) mandagsbil	k) traskesnakker eller Gange-Rolf
e) nøkkelen	l) skriftkaster
f) diggbar	m) kanonsnø
g) tyggis	n) datavirus
- b) Hvordan ser en unge som er trultete ut? Diskuter!

NYORD OM YRKER

Mange nye yrker er kommet til i de senere år. Noen av disse har fått norske navn.

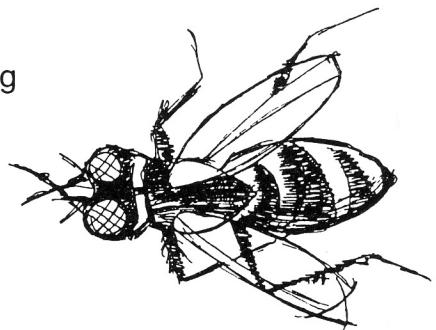
- 2 Finn de norske ordene i ordsamlingen som passer til disse yrkene.
a) akvonaut b) futurulog c) glasiolog d) astronaut

ORDSAMLING

framtidforsker, romfarer, djupvannsdykker, isbreforsker

- 3 Her er flere fremmedord av nyere dato. Let i ordsamlingen og finn norske avløsningsord.

a) rushtid	f) thriller
b) autobane	g) akupunktur-behandling
c) teip	h) suvenir
d) bistro	i) luftpirat
e) stand in	j) telelinse

ORDSAMLING

limbånd, flykaprer, motorveg, stedfortreder, kro, grøsser, myldretid, minneting, nålekur, fjernlinse.

IDRETTSSORD

- 4 I idrettsspråket fins mange nyord. Hva betyr disse?
- a) matteidrett
 - b) murbrekker (håndball)
 - c) lårhøne
 - d) avkjølingsboks (ishockey)
 - e) libro (fotball)
 - f) buljongpar (skøyter)

ORDSAMLING

utvisningsbenk, spark, i benet, spiller uten fast plass på laget, an, angrepsspiller, uinteressant par, idrettsgreen som m bruker matte.

- 5 Her er noen spøkefulle nyord. Let i oordsamlinga etter svar.
Men tenk deg godt om først.

- a) tulipangutt
- b) Mao-hode
- c) likpinne
- d) landevegskrysser
- e) turist-diare
- f) monokini
- g) UFU
- h) «varm potet»

ORDSAMLING

kinakål, sigarett, magesjau hos Sydenreisende, stor personbil, nederlender, bikini utenn overdel, ukjent forurensing (natursvin), ømtålig spørsmål.

- 6 I ei avis stod dette: Hun liker å bo i Syden om vinteren, men hun ønsker fortsatt å **somre** i Norge.
- a) Skriv av denne perioden, men bytt ut ordet **somre** med to-tre andre ord.
 - b) Skriv setninger der du finner andre uttrykk for hvert av orda nedenfor:
å køe, å hage, å bense, å ratte.

FINN NYORD SELV – GÅ PÅ ORDJAKT!

- 7 Kommer du på treffende navn på personer og ting? Lag «klassens» nyord-liste.
Slå den opp i klassen og føy til nye ord etterhvert som de dukker opp.

Mer om nyord finns i boka **Nyord i norsk 1945–1975** ISBN 82-00-05894-8. Dessuten har bladet «Språknytt» en **nyordspalte** i hvert nummer. «Språknytt» utgis med fire nummer per år. Gratis abonnement kan bestilles hos Norsk språkråd, Postboks 8107 Dep, 0032 OSLO.

Lær av Henrik Ibsen:

Skriv en dialog

Slik begynner dramaet «Peer Gynt» av Henrik Ibsen:

En li med løvetrær nær Åses gård. En elv fosser nedover. Et gammelt kvernhus på den andre siden. Het sommerdag. Peer Gynt, en sterkygd tveårsgutt, kommer nedover gangstien. Åse, moren, liten og fin, følger etter. Hun er sint og skjeller.

Åse: Peer, du lyver!

Peer Gynt (uten å stanse): Nei, jeg gjør ei!

Åse: Nå, så bann på det er sant!

Peer Gynt: Hvorfor banne?

Åse: Tvi, du tør ei!

Alt i hop er tøv og tant!

Peer Gynt (står): Det er sant - hvert evig ord!

Åse (foran ham): Og du skjems ei for din mor?

Først så renner du til fjells
månedsvis i travle onnen,
for å veide ren på fonnen,
kommer hjem med reven pels,
uten børse, uten vilt; -
og til slutt med åpne øyne
mener du å få meg bilt
inn de verste skytterløgne! -
Nå, hvor traff du så den bukken?

Peer Gynt: Vest for Gjendin.

Åse (ler spotsk): Riktig, ja.

Peer Gynt: Hvassé vinden bar ifra;

bak et oreholt forstukken

han i skaresneen grov

etter lav -

Åse (som før): Ja riktig, ja!

Peer Gynt: Pusten holdt jeg, stod og lyttet,
hørte knirklen av hans hov,
så av ene hornet grenene.

Derpå varsomt mellom stenene
frem på buken jeg meg flyttet.
Gjemt i røsen opp jeg glyttet; -
slik en bukk, så blank og fet,
skulle du vel aldri sett!

Åse: Nei bevares vel!

Peer Gynt: Det smalt!

Bukken stupte bums i bakken.
Men i samme stund han falt,
satt jeg skrevs på bukkeryggen,
grep ham i det venstre øre,
ville nettopp kniven kjøre
bakom skolten inn i nakken; -

Her bryter vi av **dialogen** (samtalen) mellom Peer og mor Åse. Peer vil nå fortelle en riktig fantastisk historie, mens Åse tviler lenge på at det han forteller er sant. Derfor avbryter hun han stadig med skjenn, spørsmål og ilske bemerkninger.

Oppgave

Tenk deg at du er i Peers sted. **Du** skal fortelle mor Åse noe som er helt utrolig. Du går sterkt inn for å få mor Åse til å tro på at dette har du nylig vært med på.

Skriv **dialogen** mellom deg og mor Åse. Skriv gjerne rettledninger til skuespillerne slik som du ser Ibsen har gjort. (Du kan for eksempel fortelle en spøkelseshistorie eller en fantastisk historie fra verdensrommet eller fra fjerne strøk på vår egen klode. Opplevelser med villdyr (slik som Peer Gynt forteller om) hører også bra. Velg selv, bruk fantasien.)

Du behøver ikke å skrive replikker som rimer, slik Ibsen gjør det i hele «Peer Gynt». Dersom du vil vite hva Peer Gynt forteller, kan du lese om det i hefte 4 i Aschehougs litteraturserie for ungdom (side 118).

«Peer, du lyver» – elevtekst

Dagens skolelever kan la seg inspirere av «lesedramaet» som Henrik Ibsen skrev i 1867. Det viser elevteksten nedenfor som er skrevet av ei jente på 14 år. Teksten er ibsensk i utformingen, ikke sant!

Peer (ser seg rundt): Se, du har en veps i stakkken!

Åse: Hjelp meg, du skal nok få takk!

Peer: Skyld meg ei for usant snakk!

Åse: Presser du din egen mor!

Nå skal du få sanning stor:

Vepsen den har fløyet vekk.

Nå kan du ei være frekk!

Peer: Mor, nå skal du høre her!

Historien som følger er:

Ja, jeg satt jo der på bukken.

Tenkte: hei, nå gikk du dukken.

Plutselig den reiste seg.

Jeg skvatt høyt og ropte: Hei!

Bukken inn i skogen for.

Da ba jeg Gud at du, min mor,
skulle meg se sikkert hjem.

Åse: Kjære, da var du ei slem!

Peer: Jeg var glad for bukkens liv,
for den hadde nok en viv.

Åse: Kjære gode gutten min!

Peer: Bukken for så vindens hvin
suste iltert rundt min kropp.

Redd jeg skrek til bukken: Stopp!
Ut i skogen bar det så.

Gjennom skogen rant en å.

Der var foss med brak og bulder.
Plutselig jeg så en hulder.

Jeg trodde jo jeg var blitt gal.

Åse: Ja, den saken er jo smal!

Peer: Hun viftet rolig med sin hale.
Ei fra geit og ei fra smale.

Åse: Ja, den var vel fra en ku!

Peer: Du vet jammen mye, du!

Da, helt plutselig bukken steilte
så jeg gjennom luften seilte.

Åse: Kjære gutt, det gikk vel bra!

Peer: Ja, jeg er et skrømt, ha ha.

Åse (korser seg): Tror du du kunne meg skremme
med din spede åndestemme
da du så foran meg sto.

Peer: Mor, jeg var jo morsom, jo!
Nei, da markens jord jeg savnet,
plutselig jeg huldra favnet.

Åse: Kysset du en ekte hulder?

Peer: Ja, og det med brak og bulder!

Huldra mente: Frels meg så
bort fra denne mørke å!

Døp meg i en ekte kirke –
det er det jeg vet vil virke!

Så vi gikk så fort av sted,
jeg og denne vakre fe.

Hun ble døpt, og så jeg sa:

Se, der falt jo halen av!

Der lå den og skinte gull,
freste og for ned i et hull.

Så jeg ropte: Bli min kone!

Hun svarte med en jubeltone:
Ja, jeg vil! Og slik det ble –
jeg vigdes til min skjønne fe.

Åse: Hvor er denne skjønne skatt?

Peer: Hun har gjemt seg i et kratt.

Kom nå fram min vakre kvinne.

Du, som jeg jo greide vinne.

Huldra: Her er jeg, min kjære mann.

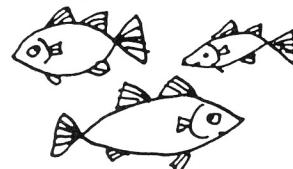
Åse: Kok i gryter, kar og spann!

Lytt nå til din kjære mor:

Her skal festen feires stor.

Et skriveprogram med vann i hovedrollen

Alt liv trenger vann for å leve

Vann betyr mye for alle. Uten vann kunne vi ikke eksistere her på jorda.

- 1 Skriv i kladdeboka di ord som du forbinder med vann. (3 minutter)
- 2 Strek under ett ord som du vil lese opp når tavla skal fylles med "vannord". Læreren ber hver elev nevne et "vannord". Orda skrives på tavla.
- 3 Lag et slikt skjema i kladdeboka di:

SE	HØRE	FØLE	LUKTE	SMAKE
blinke	bruse	kjølig		

Skriv ord som står på tavla inn i dette skjemaet.

- 4 Bruk orda i skjemaet ditt og skriv et førsteutkast til et "vanndikt".
- 5 Les diktutkastet to eller flere ganger for sidekameraten din.
Sidekameraten din skal arbeide med følgende mens du leser:
 - a Notere noen ord fra diktet som hun/han likte godt.
 - b Fortelle deg hva hun/han mener diktet handler om.
 - c Foreslå hva du bør arbeide mer med i diktet ditt.
- 6 Skriv diktet om igjen. Ta gjerne hensyn til de råd du har fått av sidekameraten, men husk: Diktet er ditt.
- 7 Lag en lyrikk-kafe. Diktene leses opp. Tenk på om du vil ha rytmer eller musikk til diktet ditt. Slike lydillustrasjoner forsterker opplevelsen av diktet. Lyrikk-kafe kan også brukes ved foreldremøte.
- 8 Diktene samles i en vanndiktantologi som gis til skolebiblioteket.
- 9 Alle har hatt opplevelser i forbindelse med vann. Skriv om ei slik opplevelse. Du kan selv velge sjanger. Lag selv ei overskrift som passer.

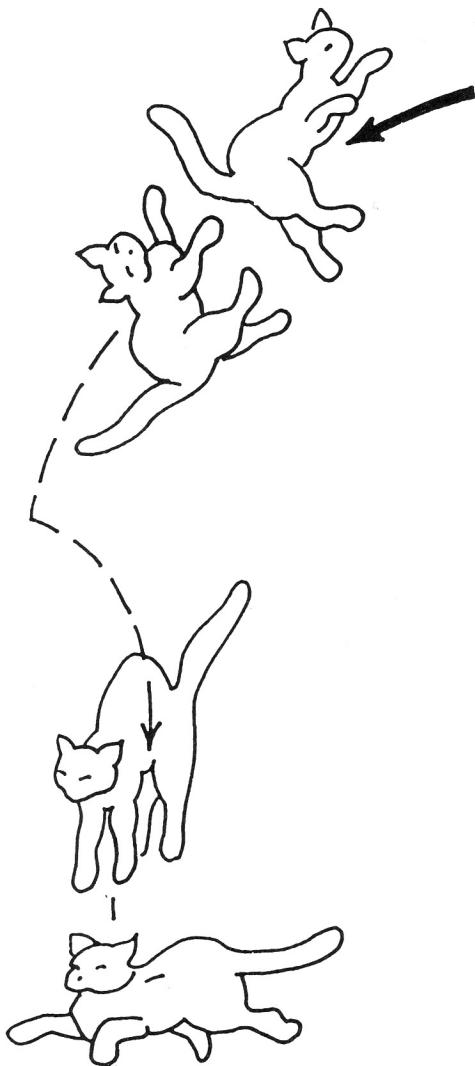

Bytt roller.

1998 er FNs internasjonale år for
bevaring av verdenshavene.

Skriv korttekster

i mange sjangre

Velg en eller flere av disse oppgavene:

A Avisnotis

Folk nede på gata er blitt oppmerksomme på at en katt forsøker å komme seg vekk fra en farlig plass på et glatt tak. Mange mennesker samler seg etter hvert ved det høye huset og følger spent med når katten beveger seg høyt der oppe.

Plutselig sklir katten og svever ut i løse lufta. Lag en fullstendig **avisnotis** med steds- og tidsangivelse om denne hendinga. Du må selv dikte opp hvordan det hele endte.

B Beskrivelse

Beskriv en person. Lag beskrivelsen så nøyaktig at vi lett kunne ha kjent igjen personen om vi hadde truffet vedkommende i en menneskemengde.

Lag gjerne ei tegning i tilknytning til beskrivelsen.

C Dialog

Din bror, Arne, har brukket et bein. Du møter Marit som spør:

«Jeg hørte at Arne ble sendt til sykehuset. Hva har skjedd med Arne?»

Du: «Arne var uheldig. Han brakk et bein.»

Marit: «Hvordan skjedde det?»

Fortsett dialogen.

D Annonse

Du ønsker å selge noe som du eier, for eksempel en sykkel, et klesplagg, idrettsutstyr.

Lag en annonse som gir folk lyst til å kjøpe. Annonsen bør ikke omfatte mer enn 50 ord.

E Min mening

Denne jenta er tydeligvis misfornøyd med noe. Skriv det du mener hun har på hjertet.

Norsknytts midtsider

Den store ordjakta 2

- 1 Vi tenker oss at bokstavene i alfabetet har nummer fra 1 til og med 29. (A har nr. 1, B nr. 2 osv.)

Hvor lang tid tror du at du vil bruke på å løse alle oppgavene?

minutter

8	22	1

8	5	20	5	18

19	20	1	20	19

—

13	9	14	9	19	20	5	18

9

14	15	18	7	5

?

- 2 Sett inn ord! Velg blant disse ordene: gjerde, vått, gjære, gjorde, jorde, godt, gått, slott, vott. Fyll ut setningene:

1. Kongen bor på et _____

2 Rundt åkeren var det et _____

3 Arne hadde _____ to mil.

4 Kakene smakte _____

5 Lillebror hadde mistet en _____

3 Kodegåter

Du finner løsningene på gåtene ved å bytte ut hver bokstav i «kodene» med den bokstaven som kommer *foran* i alfabetet.

1. Hvor kommer fredag før torsdag?
Løsning: J PSEMJTUB

2. Hvilke bokstaver ser du aldri i slutten av ord?

Løsning: TUPSCPLTUBWFOF

4 Sett ord i grupper etter innhold og størrelse

komune	hav	bygdeveg	frakk	potet	ukeblad
rødbete	fylke	dam	leksikon	sokk	autostrada
stat	jakke	avis	kålrot	sti	tjern
innsjø	gate	grend	roman	reddik	vest

Ovenfor står det 24 ord. Du skal ordne dem i seks grupper etter innholdet – altså fire ord i hver gruppe. Innenfor hver gruppe skal du så ordne ordene etter *størrelsen* på de tingene som ordene beskriver – først den minste tingene og til slutt den største.

Når du er ferdig med dette, fører du ordene inn i skjemaet nedenfor, slik det er vist i eksemplet.

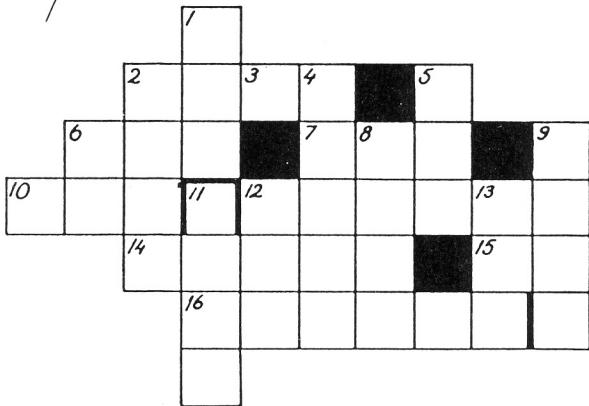
	Trykksaker	Grønnsaker	Klær	Ferdselsåre	Vatn	Områder
1	avis					
2	ukeblad					
3	roman					
4	leksikon					

5 Finn fremmedord

Finn fremmedord som betyr det samme. (Første bokstavene er oppgitt)

1. finnelønn d_____
2. folkestyre d_____
3. gjenta r_____
4. slektsledd g_____
5. ordskifte d_____

7

8 Sett inn ord! Velg mellom: hver, hvert, verdt (av verdi), vert, vær, være, vært.

1. Vi har skolefri _____ lørdag
2. _____ snill mot dyr!
3. Else hadde _____ i byen
4. I selskapet var Mo _____
5. Smykket var _____ mange penger .

10 Hulter til bulter-historie

Setningane i historia står hulter til bulter. Skriv tal på dei opne streka som viser rett rekjkjefølgje på setningane.

- • «Eg synest det er så uhyggeleg å gå forbi kyrkjegarden heilt aleine i mørket, så takk for følgjet,» sa Anne til dama da dei hadde passert kyrkjegarden.
- • Anne, ei jente på 14 år, måtte gå forbi kyrkjegarden for å komme til heimen sin.
- • Anne var derfor glad da ho ein mørk uverskveld møtte ei dame i svart klede, så ho fekk følgje forbi kyrkjegarden.
- • Når det var mørkt, syntes Anne det var nifst å gå forbi kyrkjegarden aleine.
- • «Det syntest eg òg før eg døydde,» svarte den svartkledde med sprukken røyst og blei brått borte.
- • Dei snakka ikkje saman da dei gjekk, og Anne såg ikkje andletet til kvinnen under det svarte hovudkledet.

6 Finn antonym

Skriv ord som betyr omtrent det motsatte av ordene nedenfor. (Alle ordene skal begynne med s.)

1. mett s_____
2. tenne s_____
3. tape s_____
4. åpne s_____
5. frisk s_____

Vannrett:

2. Synonym til trafikkåre (i by)
6. Synonym til skryt
7. Synonym til vende
10. Synonym til anbefaling, tilråding
12. Synonym til tåke
14. Synonym til leter
15. Antonym til inn
16. Hovedstad

Loddrett:

1. Synonym til skred
2. Synonym til eiendom
4. Synonym til pappkassen
5. Synonym til skinn
6. Synonym til ukokt
8. Antonym til sør
9. Antonym til sulten
11. Synonym til ung hest
12. Synonym til fottøy
13. Synonym til små fjør

9 Sett inn ord! Velg mellom: hvis, vis, viss, visst, visste, vist, viste.

1. _____ jeg får lov, skal jeg komme.
2. Han _____ verken ut eller inn.
3. Æsop var en _____ mann.
4. Det er både sikker og _____
5. Guri _____ mor karakterboka

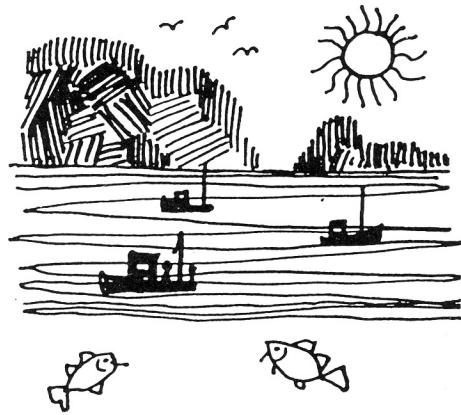
Hvor mange minutter brukte du på hele arbeidet? _____

Limericker hulter til bulter

Elskov på «bånn»

En blekksprutjomfru ned på bånn
hun elsket en blekksprutgutt sånn
Stått ruslet de sammen
i elskovsglad gammen
holdt hånd i hånd, hånd i hånd, hånd...

a
a
b
b
a
J.H.

Limericken er et humoristisk kort dikt, bygd opp etter et fastlagt mønster: I første linje presenteres gjerne en person eller et stedsnavn. Men dette er ikke noen fast regel. I siste linje bør det helst komme et overraskende og morsomt poeng.

Limericken skal ha en bestemt rytme, og den skal bygges opp etter rimsystemet aabba. Første, andre og femte linje skal rime innbyrdes. Det samme gjør tredje og fjerde linje. De tre lange linjene skal ha tre versefötter (tunge stavinger), og de to korte (bb) skal ha to versefötter.

Rydd opp i omkastet limerick

Her ser du noen limericker der linjene kommer hulter til bulter. Skriv limerickene slik de skal være. Husk rimsystemet aabba.

1. Hjulvisp

Når dei dansa tett,
om ein hjulvisp i svært sakte gang
fann ei byfrøken kalvbeint og lang,
ja, så minte det nett
Ein hjulbeint og skrinn fyr frå Vang

J.H.

2. Uhell under barbering

Da speilet datt ned,
En skjeggete fyr fra Mode
«Hent hjelp! Jeg har skjært av meg hodet!»
skreik mannen: «Akk ve!»
barberte seg ved sin kommode.

J.H.

Her er to limericker blandet sammen. Den ene på nynorsk, og den andre på bokmål. Nå er det din oppgave å rydde opp slik at det blir mening i begge limerickene. Foreslå overskrift på hver av limerickene.

3.

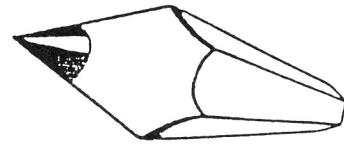
Han skrubba og gnei så det skein.
«Nei, dette var første gangen.»
Jan nikker og spør:
Det var elgjakta snart
«Uskyldig, herr dommer!» sa fangen.
at no passa det best å bli rein.
«De stjal jo litt før?»
derfor såg han det klart
Men dommeren han er en vrang en.
Ein elg vaska horn, buk og bein

J.H.

Klassens limerick-samling:

Lag limericker sjøl! Klassen din burde jo ha sin egen limericksamling. Dere kan skrive på bokmål, nynorsk og dialekt. Lag fargerike tegninger til limerickene. (De tre limerickene på dette arket som ender med enstavingsord, kan synges på melodien «Maren i Myra»).

Gjendikt fra dansk og svensk

Når du **gjendikter** et dikt fra et fremmed språk, skaper du et nytt dikt.

Dersom du sammenlikner forskjellige gjendiktinger av samme dikt, vil du ofte se at diktene er ulike. Vi finner som regel forskjellige ord og ulike måter å gjendikte bilder, tone og tema på. Derfor kan vi med god grunn si at gjendikting er **skapende** gjengiving.

Når du gjendikter, kan du velge om du vil holde deg tett inntil originalen, nesten ord for ord – eller om du vil gjøre deg helt fri fra originalen og gjengi ord og bilder på **din** spesielle måte.

Her kan du lese dikt på dansk og svensk. Velg ut noen dikt og lag dine egne gjendiktinger av diktene på norsk.

I Centralens stora vänthall

I Centralens stora vänthall
ekar det av röster
och förväntan
En gång skolkade jag från skolan
satt på en bänk
rökte
och tittade på klockan
Tåget mot kontinenten går 9.08.
Visserligen hade jag inget bagage
men för mitt högst speciella uppdrag
var bagage enbart en nackdel
(Mitt uppdrag var nämligen att fara til Geneve
och meglä mellan parterna i Vietnamkriget.)
Jag tittade ofta på klockan
fimpade
och gick ut för att köpa New York Times
7 min. till tågets avgång
(Jag tog bussen och åkte till skolan)
ekar - syder, fimpade - *stumpet røyken*,
nackdel - *ulempe*

Söndag

Usch, det regnar.
När det regnar är allting så trist.
Ännu tristare än annars.
Om det bara ville sluta att regna!
Jag blir vansinnig på detta dropp.
Förresten tjänar det ingenting till.
I morgon är det måndag.

Elsbeth Holmström, 15 år.

IBLAND

Ibland susar träden
pratande
ibland så bara viskar de
ibland står de tysta och tänker,
aldrig skrattar de.

Kjersti Dahlstedt, 15 år.

Hvorfor gør jeg det ikke?

Når jeg ser dig, har jeg
hest lyst til at hoppe og danse,
skrige og skråle og slynge
mine arme omkring dig.

Men jeg gør det ikke. Hvorfor?

Det er bare ligesom noget
indeni der gør modstand.

Er det fordi jeg er bange for,
at de andre skal se det og grine,
eller fordi jeg alligevel ikke vil.
eller måske bliver du sur
og siger, jeg er åndssvag og barnlig.

Sandra Worm, 13 år.

Et nyt lys

Da jeg vågnede i morges
var der et skær,
et nyt lys
omkring huset.

I løbet af natten
havde foråret
listet sig ind i haven.

Nu går det rundt i gangene,
dets varme hænder
stryger lægende over den froststående jord.

Per Jølting

Snakk om

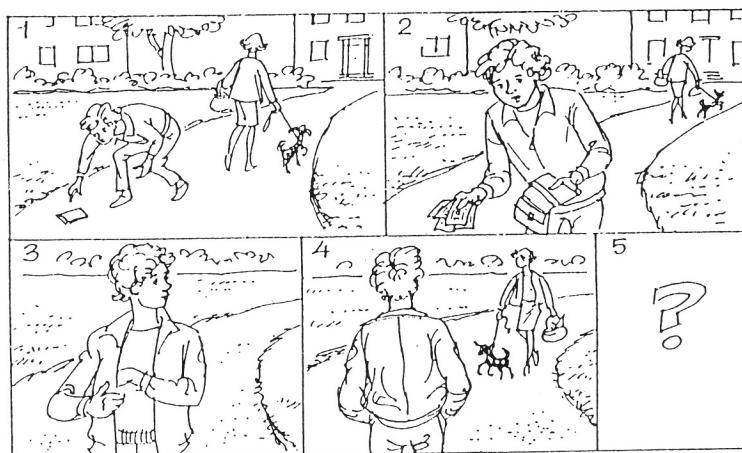
1 Finn ei linje fra et av diktene som du likte godt.
Sammenlign med det andre i klassen har funnet.

2 Hvorfor er det enklere å gjendikte fra dansk enn fra
svensk?
Diskuter.

Tegninger blir tekst

Nedenfor ser du to tegneserier og ei tegning. Skriv en tekst med utgangspunkt i tegneserie-
ne eller tegninga. Velg selv sjanger og lag overskrift. Husk å få med varierte sanseinntrykk
når du skriver.

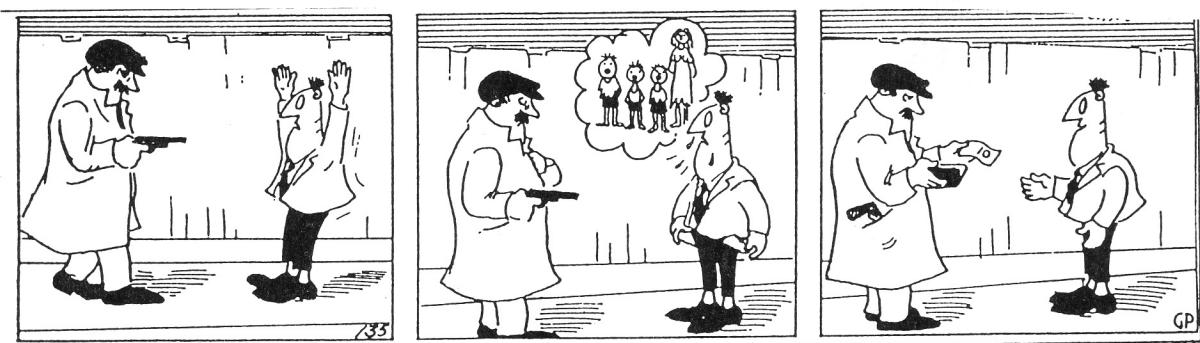
1

2

3

Du kan gjerne
skrive noen
spørsmål til
tegninga. Da er
det lettere å
komme i gang
med skrivinga.

Eksempler på
spørsmål:
Hva har hendt?
Hva hender nå?
Hva vil skje?

Intervju om LESEINTERESSER

Skriv først ned noen opplysninger om intervjuobjektet.

Arbeid sammen to og to. A intervjuer B om hennes/hans leseinteresser. Noter opplysningene ned på dette arket. A og B bytter roller. Deretter skriver begge intervjuet med klassekameraten på grunnlag av svarene på dette arket.

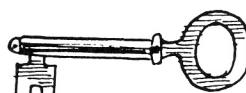
1 Nevn noen bøker du synes er gode:

2 Hvilken av de bøkene du nevnte, synes du er aller best? _____

3 Hva skal ei god bok handle om? Sett et ett-tall framfor det emnet du synes er mest interessant. Sett et to-tall framfor det emnet du liker nest best.

- ___ berømte personer
- ___ dyr og natur
- ___ historiske eventyr
- ___ reiser i fremmede land
- ___ hobbyvirksomhet
- ___ detektiv og forbrytere
- ___ idrett og friluftsliv
- ___ ungdom
- ___ voksne
- ___ teknikk og motorer
- ___ yrke og utdanning
- ___ kjærlighet

4 Hvor mange bøker (ca.) har du lest det siste året? _____

5 Låner du bøker i skolebiblioteket? Sett kryss ved det svaret som passer:

- ___ regelmessig ___ iblant
- ___ sjeldent ___ aldri

6 Leser du ukeblad eller seriehefter? Sett kryss ved det svaret som passer:

- ___ ukeblad ___ seriehefter
- ___ både ukeblad og seriehefter

7 Hvilket ukeblad eller seriehefte synes du er best? _____

8 Hva liker du best å lese om i et ukeblad?

9 Hva leser du helst i avisene?

10 Har du lest noen dikt som du setter pris på? Nevn i tilfelle et par av dem:

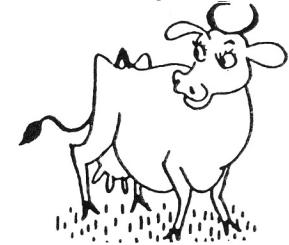
11 Hvorfor liker du å lese – eller hvorfor liker du ikke å lese?

12 Andre opplysninger _____

Norsk kryss 2 – 1998

Hovudemne: *Synonym og antonym*

Nynorsk

20 vassrett
(omvendt)

Vassrett:

1. Synonym til grei, kjekk
6. Synonym til lokkematen
11. Eit sneis
12. Synonym til stans, kvile
13. Antonym til blid, glad (omvendt)
14. Synonym til snar, kjapp
15. Presens av å telje
16. Synonym til driftige, tiltaksame
19. Stemmegruppe i sangkor
20. Husdyr (omvendt)
22. Tidspunkt
24. Synonym til dempe
25. Mjølkesentralen
27. Synonym til tek til seg mat
29. Synonym til tydeleg, lettfatteleg.
30. Antonym til fattige
31. Antonym til varmt
33. Synonym til hisse, krangle
35. Bok som inneholdt ei lang forteljing.
37. Romertall 50
38. Synonym til more seg (omvendt)
39. Antonym til kvelden
45. ---- Fleksnes
46. Synonym til song
48. Antonym til spøk
50. Synonym til føda, næringen
51. Husdyret
53. Antonym til falsk (omvendt)
56. Synonym til smal veg (omvendt)
57. Synonym til sjukekost
58. Synonym til hale, svans
59. Ho finst i munnen saman med mange andre.

Loddrett:

1. Synonym til elektrisitet
2. Antonym til tynn
3. Himmelretning
4. Fisk (djupvassfisk)
5. Synonym til løp (om hestar)
6. Synonym til matlyst
7. Antonym til svelg
8. Synonym til bergtopp
9. Hovdyr
10. Det finst på campingplassen
17. Synonym til mønsterbileta (framord)
18. Synonym til bokhylle (omvendt)
19. Synonom til morosam
21. Verktyet (finst på sløyden)
23. Synonym til merke (etter sår)
26. Synonym til gjenlyd
27. Synonym til motbydelege
28. Synonym til sint, arg
32. Antonym til god (omvendt)
33. Synonym til lærling
34. Synonym til flammen/"skibrør"
36. Antonym til kald (omvendt)
40. Synonym til cirka (to ord)
41. Synonym til berghole
42. Synonym til utvalet, komiteen
43. Ein mindre enn 11 vassrett
44. Godt, gammalt handverk
47. Synonym til trussamfunnet
49. Synonym til leivning, avfall
52. Synonym til forstand, klokskap (omvendt)
53. Framfor hannkjønn
54. Som 27 vassrett

51 vassrett

Bruk dei store TRYKKBOKSTAVANE når du løyser kryssord!

A B C D E F G H I J K
L M N O P Q R S T U V
W X Y Z Æ Ø Å

Norsk kryss 2 – 1998

Hovudemne: *Synonym og antonym*

Nynorsk

20 vassrett
(omvendt)

Også denne oppgåva
må vere fylt ut
dersom du skal vere
med i trekninga om
ungdomsbøker.

Kva jobb har eg?

Kva for eit yrke tenkjer du på
når du ser dei tre orda på
kvar line?

1. Taksameter, ratt, gasspedal
2. Sag, hammar, spikar
3. Sikring, stikkontakt,
jordleidning
4. Silo, pløye, gjødsle
5. Blendar, objektiv, dias
6. Stetoskop, resept, sprøyte
7. Pensel, sparkel, skrape

Skriv svara her:

1 _____

2 _____

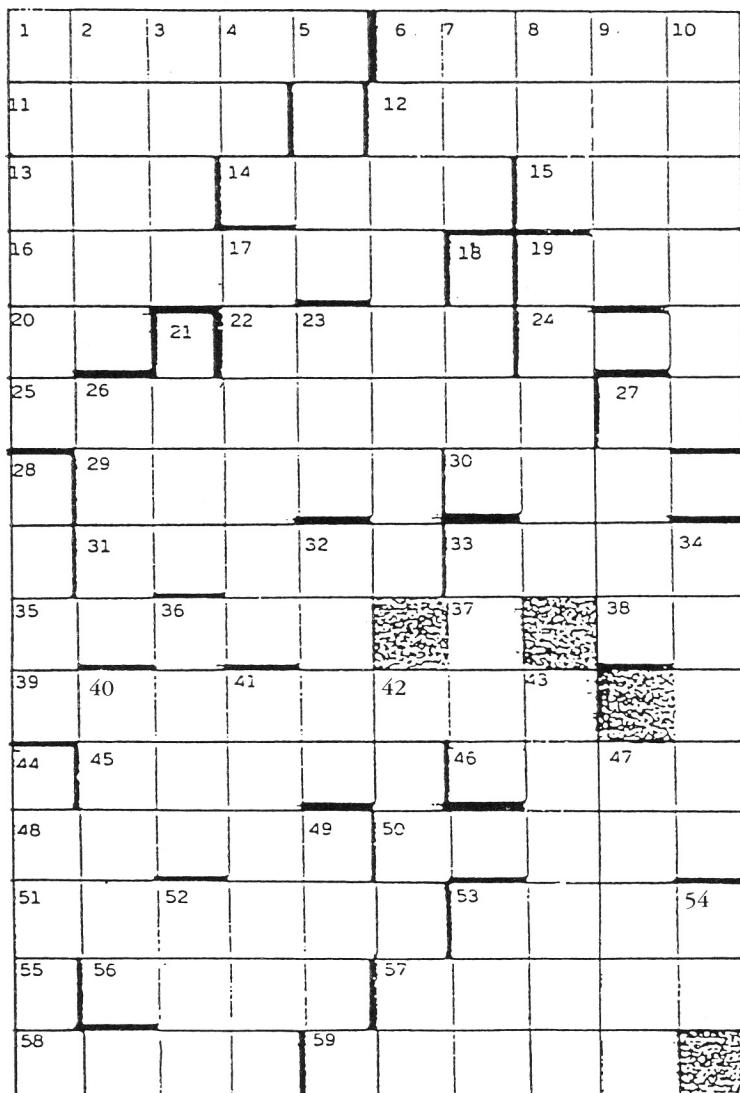
3 _____

4 _____

5 _____

6 _____

7 _____

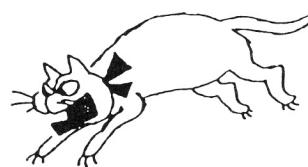

Namn: klasse: skole:

Adresse:

Kva syns du om vanskegraden på dette kryssordet? (Kryss av!)

lett middels vanskeleg

51 vassrett

Norskryss 2 – 1998

Hovedemne: *Synonym*

Vannrett:

5. Ødelagt
10. Flykter
14. Orkesterlederne
15. Fugl som kan utføre brevtransport
16. Nær slektning
17. Oppdrett
18. To like vokaler
19. Fredsorganisasjon (fork.)
20. Navneplate
23. Krukken
24. Kirkeleder
25. Tall (romertall M)
26. Gymnastikk-kunstnere
29. Uklar (om stemmen)
30. Del av øyet
32. Larve
33. Svensk gruveby
34.dre, huske, minnes
35. Ledd i kroppen vår
36. Hastig
38. Elv i Sibir
39. Reist, trukket
41. Område, strøk
42. Gli fra side til side
44. Sprekke
45. Moret seg
47. Flokkene (om fisk)
48. Ubarmhjertig
51. Nær slektning
52. Værelsene
54. Måned
56. Båtskuret
59. Alfabetnaboer
60. Bevegelse bakover
62. Mule
64. Han tenker mest på seg selv
65. Pappkasse
66. Forkaste, vrake
70. Lengdemål (hovedord i Jahn Teigen-sang)
71. Blyg, unnselig
73. Trene
74. Kjentmann til sjøs
75. Kontanter
76. Har satt fra seg bilen
77. Bokstaven vi bruker mest

Loddrett:

1. Lurer, bedrar
2. Poststed 2490
3. Gasje, betaling for arbeid
4. Legemiddel
5. Salgsbuer
6. Stort musikkinstrument som Leif Ove Ansnes og Kjell Bækkelund spiller på
7. Nattfugl
8. Drikk
9. Stokken, kjeppen
10. Skriftlig rapport
11. Seierherre, sjef
12. Ùjevn
13. Kursen, leia
14. Reise
16. Nr. 2 og 22 i alfabetet
21. Søskenbarn
22. Fuglen (Alauda arvensis)
24. To
26. Sykebil
27. Boksamling
28. Rundreise
29. Varme
31. Møbel
33. Børste
37. Tidsavnnitt
39. Dempe
40. Lokkematen
43. Gjøre rent, pusse
44. og Julie
46. Farge
49. Liggesofa (omvendt)
50. Ammes
53. Irriterer, plager
55. Kunstner
57. Lukke
58. Prøve, forsøk
61. Kommune/sjøpattedyr
63. Tidsavsnittet
67. Merke etter sår
68. Bøtte (omvendt)
69. Adam og ...
70. Opphav/slektning
71. Liten
72. To like vokaler
74. More seg

Bokmål

22 loddrett

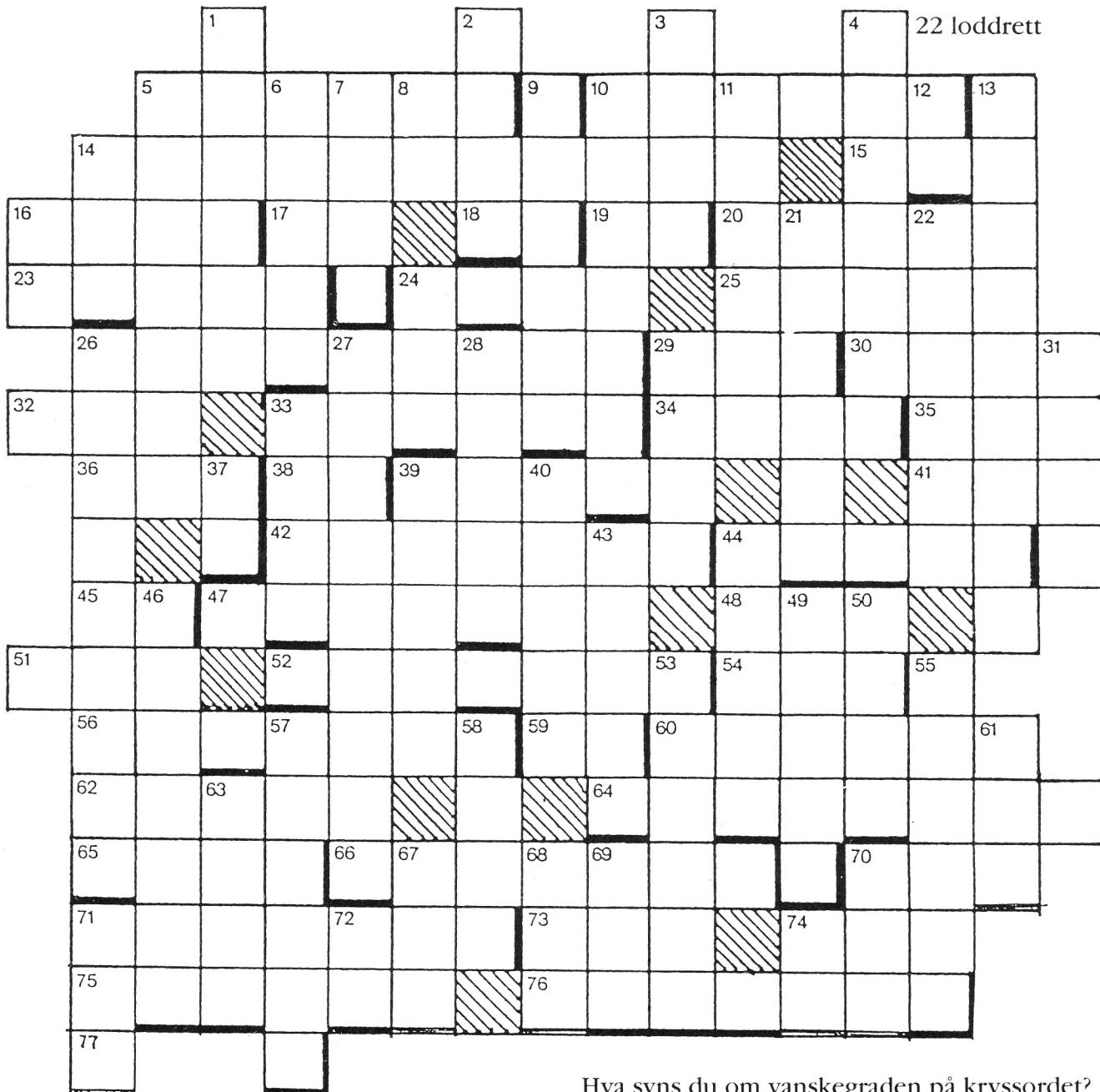
Bruk de store TRYKKBOKSTAVENE når du løser kryssord!

A B C D E F G H I J K L M N O
P Q R S T U V W X Y Z Æ Ø Å

NORSKKRYSS 2 – 1998

BOKMÅL

Når du har løst kryssordet, sender du løsningen til
NORSK-NYTT v/Jon Hildrum, Høknes ungdomsskole,
7801 NAMSOS innen 1. september 1998.
Du deltar da i loddrekningen om ungdomsbøker.

Hva syns du om vanskegraden på kryssordet?

vanskelig middels lett

Navn: klasse skole

Adr.:

Til eleven:

Oppgavesettet består av to deler, del A og del B.

Svar på oppgavene i del A.

Deretter skal du skrive en av oppgavene i del B.

Skriv nummeret på den oppgaven du har valgt, øverst på arket.

Tentamen i norsk hovedmål

Les disse tekstene og løs disse oppgavene.

Tekst A:

Jeg troer vor Grundlov best paa Jord,
dog ei at best er hvert et Ord.
Saaledes troer jeg for Exempel,
at Hver bør vælge frit sit Tempel.
Man friest være bør i Tro;
thi bør forandres § 2.

Henrik Wergeland

Tekst B:

HENRIK
WERGELAND
Litografi fra
1830-årene

Tekst C:

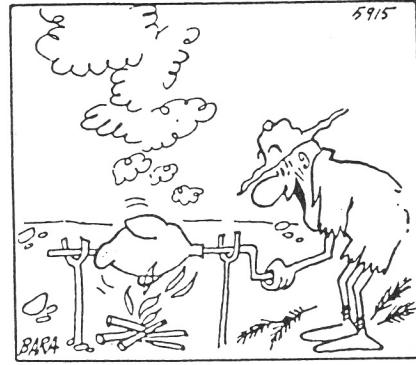
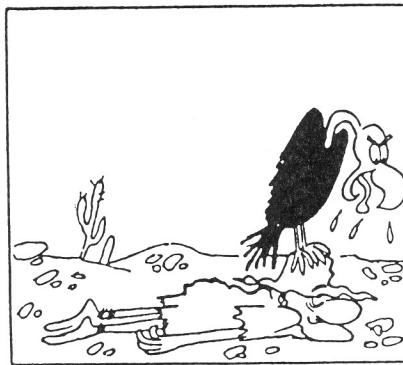
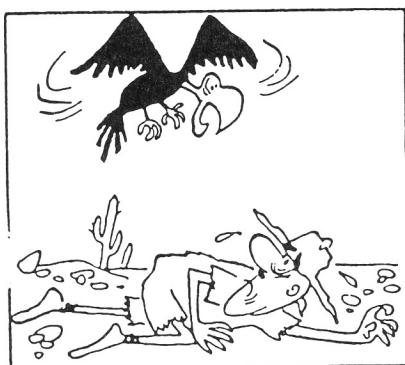
Hastverk er lastverk.
Den som ler sist, ler best.
Tomme tønner ramler mest.
Like barn leker best.
Når nøden er størst, er hjelpen nærmest.

Wergeland, Henrik Arnold, 17. juni 1808 - 12. juli 1845, norsk dikter, sønn av Nikolai W. Født i Kristiansand, vokste opp i Eidsvoll. Student ved katedralskolen i Oslo, 1825. Cand.theol. 1829.

W.s diktning spenner fra glødende kjærlighetsdikt (idealkvinnen Stella i *Digte. Første Ring*, 1829) til det kosmiske epos *Skabelsen, Mennesket og Messias* (1830, omarbeidet utg. *Mennesket*, 1845) fra dikt båret av frihetsbegeistring og revolusjonære ideer (*Spaniolen*, 1833; *Digte. Anden Ring*, 1833; *Den engelske Lods*, 1844) til dikt for barn (*Vi ere en nasjon vi med*).

W. giftet seg i 1839 med Amalie Sofie Bekkevold (1819-89).

Kjærlighetsdiktene til henne er samlet i *Poesier* (1838). Ble i 1840 byråsjef i Riksarkivet og flyttet 1841 inn i boligen Grotten ved slottet i Oslo. Arbeidet aktivt for å skaffe jødene adgang til Norge (diktsamlingene *Jøden* 1842, *Jødinnen*, 1844). På sykeleiet skrev W. de selvbiografiske skissene *Hassel-Nødder* (1845) og bl.a. diktene *Til min Gyldenlak*, *Til Foraaret*, *Den smukke Familie*.

«Tekst» D**MAX**

Oppgaver til del A:

1. Hvilken sjanger er tekst 1?
 2. Nevn minst to kjennetegn for sjangeren i tekst 1.
 3. Hva mener dikteren med disse orda: «Hver bør vælge frit sit Tempel»? Forklar.
 4. I tekst 1 sier dikteren at paragraf 2 i grunnloven bør forandres. Hva handler denne paragraf to om, tror du? (Tekst B gir hjelp til å finne svaret).
 5. Henrik Wergeland, som har skrevet tekst A, brukte en annen rettskriving enn den vi bruker i dag. Skriv fem ord fra tekst B som vi i dag skriver annerledes enn Wergeland gjorde det. Skriv så orda etter dagens rettskriving. Skriv til slutt hvilke ordklasser hver av de fem orda som du har skrevet, hører til i.
 6. Hvilken sjanger er tekst B?
 7. Skriv minst tre kjennetegn som er typisk for denne sjangeren.
 8. Hva er tittelen på Henrik Wergelands selvbiografiske skisser?
 9. Hva er en selvbiografi?
 10. Hvilken sjanger hører tekstene under tekst C hjemme i?
 11. Nevn minst to kjennetegn på denne sjangeren.
 12. Hvilken enkelttekst fra tekst C, syns du passer best som overskrift på «tekst» D?
 13. Se på «tekst D» (tegneserien om Max). Skriv
 - a) et tankereferat som kan knyttes til tegning nr. 2 i serien,
 - b) et kort handlingsreferat for hele tegneserien.

Henrik Wergeland tegnet av
J. Møller, 1839. Manuskriptet
han holder i hånden inneholder
en strofe av diktet
«Den første Sommerfugl.»

Det er et godt syn at man
og brænderiet bliver i samme
takke. Det er også et godt syn at
man kan få det til at blive
førstet i landet og ikke tigten der over.

Prestige

Del B

Skriv en av disse oppgavene:

Oppgave 1: Å LEVE SAMMEN

Hvilke tanker gjør **du** deg om å leve sammen med et annet menneske år etter år? Skriv et **brev** til kjæresten din - en virkelig eller en oppdiktet - der du forteller hvordan du ønsker at dere skal leve sammen.

Overskrift: Å leve sammen

Oppgave 2: SAVN

Kanskje du har opplevd å miste noen som du har hatt et nært forhold til. Da har du kjent savnet og tomheten, og du har merket at etterpå kan ingenting bli som før.

Skriv om dette i dagboka di.

Overskrift: Savn

Oppgave 3: UNGDOM OG TRAFIKK

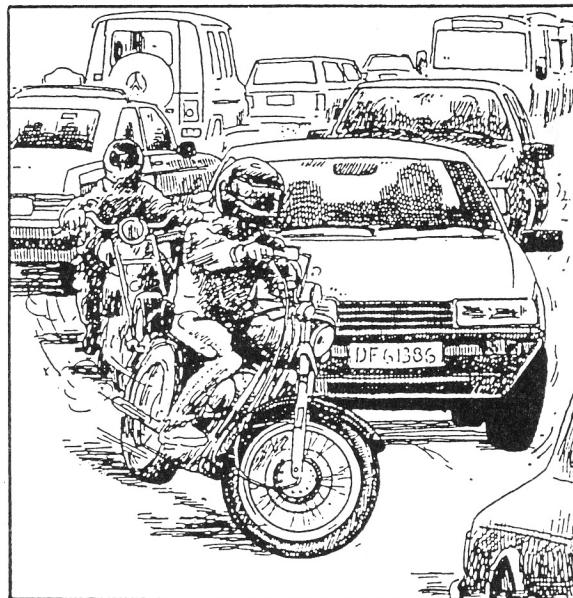
Ungdom i alderen 15-24 år utgjør 14% av befolkningen, men står for nesten 40% av trafikkulykkene. 18-åringene toppler statistikken. Kjøreopplæringen er bedre enn noensinne, og antakelig bedre enn i noe annet land. Likevel skjer ulykkene...

Fra «Trafikken og vi».

Thi, to som elsker hinanden,
kan volde hinanden mér ondt
end alle de argeste fiender,
som hævner sig jorden rundt;

og to som elsker hinanden,
kan læge de ondeste sår
blot ved at se på hinanden
og glatte hinandens hår.

Viggo Stüchenberg
(dansk dikter og lærer 1863-1905)

Hva tror du kan være årsakene til at ungdom toppler statistikken over trafikkulykker, og hva kan myndigheter, skole, foreldre og ungdom gjøre for å snu situasjonen til det bedre?

Du kan forme teksten som et brev, en artikkel, et foredrag eller selv velge en sjanger som passer til det du vil skrive.

Overskrift: Ungdom og trafikk

Oppgave 4: INTERVJUMØTE MED EN PERSON FRA BØKENES VERDEN

I romaner, noveller og dikt møter vi mange interessante personer. Tenk deg at du besøker en person fra bøkenes verden og intervjuer henne/ham om en hending som det fortelles om i boka. Fortell hva du så, hørte og tenkte - og hva dere samtalte om under besøket. (Bruk både direkte og indirekte tale).

Overskrift: På besøk hos.....

Oppgave 5: BRANN

Det har brutt ut brann på hjemstedet ditt. Som journalist i lokalavisa skriver du en reportasje om brannen. I tillegg til skildringen av brannen og det som foregikk på brannstedet gjør du rede for hvordan brannen oppstod. Til slutt kommer du med noen råd til leserne om hva som kan gjøres for å unngå lignende branner.

Lag selv en passende overskrift.

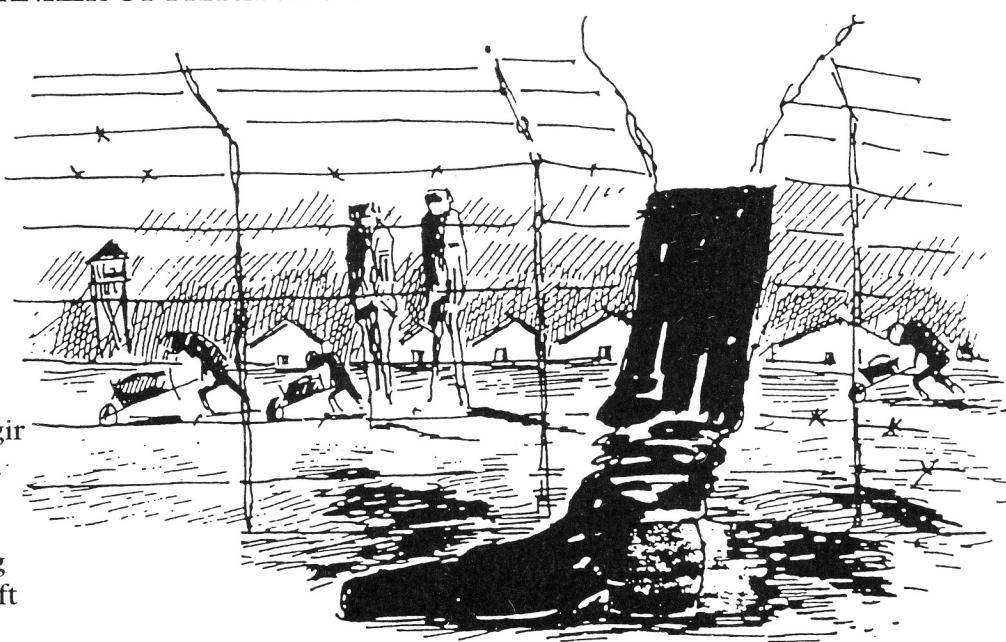
Oppgave 6: VM i fotball 1998

En av de store idrettsbegivenhetene dette året er fotball-VM som arrangeres i Frankrike i sommer. Norge deltar, derfor er interessen stor også her til lands. Hvilke tanker har du om VM i fotball i Frankrike sommeren 1998? Skriv om det.

Velg selv sjanger og lag ei høvelig overskrift på teksten du skriver.

Oppgave 7: TANKER UT FRA EI TEGNING

Hvike tanker gir denne tegning en deg? Skriv om det. Velg selv sjanger og lag ei overskrift som passer.

Øvingsark i bruk av oppslagsbøker

Finn fram i atlas

Prøv deg først med ren tipping. Skriv tippebokstavene dine (a, b, c) i den første spalten.

Bruk deretter atlas og finn rett tipperekke.

Skriv det i den andre spalten.

Jeg tipper

Jeg fant ut

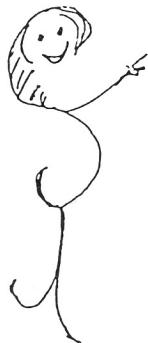
Rettskrivingstippekupong for de glupe

Å skrive korrekt norsk er vanskelig. De hyppige rettskrivingsendringene gjør at de fleste føler seg usikre på hva som er gangbare former. Ofte blir vi overrasket når vi blar i nyere utgaver av ordlister og ser hva som er tillatt.

Rettskrivingstippekupong

Prøv deg på rettskrivingskupongen nedenfor. Hva er de riktige skrivemåtene? Kryss av i de rette rubrikkene. Dersom du mener at begge skrivemåtene som er ført opp i den enkelte oppgave er rett, krysser du av i rubrikken ab.

Et tippetips før du begynner: Halvparten av tippetegnene skal stå i **ab**-rubrikken. Rett løsning står på side 33.

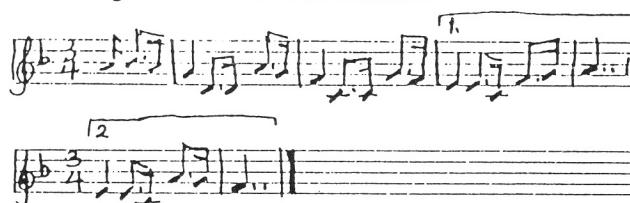
		a	b	ab
1	a) vær så god b) værsågod			
2	a) høgtaler b) høyttaler			
3	a) ingen ting b) ingenting			
4	a) i går kveld b) igår kveld			
5	a) under veis b) underveis			
6	a) f. eks. b) f eks.			
7	a) Vesaas' dikt b) Vesaas's dikt			
8	a) et gardin b) ei gardin			
9	a) sankthans b) Sankt-Hans			
10	a) i alle fall b) iallfall			
11	a) i hjel b) i hel			
12	a) graffiti b) grafitti			

Nyttig oppslagsbok: Finn-Erik Vinje: *Skriveregler*, Aschehoug.
Boka fins både på nynorsk og bokmål

Blyg junitrall

Mel.: Blåveispiken
eller eigen melodi ved Jon Hildrum:

Og det er juni, og dei er unge.
Dei går og ruslar og har det bra –
ei livsglad jente med pratsam tunga,
han seier litt berre no og da.

Ho kvitrap: «Peder, sjå på min kjole.
Kva synst du? Kler han meg ikkje bra?»
Og Peder trippar og sparkar småstein,
slår blikket ned mens han svarer: «Ja.»

Ho rettar litt på ein lokk i panna
og ser på guten og smiler glad:
«Hør, Peder, synst du mitt hår er vakkert?»
Og Peder vrir seg og stotrar: «Ja.»

Så ser ho ømt på den unge mannen:
«Å Peder, sjå mine auge blå.
Sei, er dei djupe som tjern i skogen,
og er dei ømme og himmelblå?»

Og Peder raudnar og tvinnar fingrar,
han kremlar litt før han seier: «Ja.»
Da slår ho armane om sin Peder
og klemmer guten og roper glad:

«Å kjære Peder, eg er så lykk'leg
for alt det vakre du sa til meg.
Nei, det finst ingen i heile verda
som kan få sagt alt så pent som deg.»

Jon Hildrum

Syng visa – svar på oppgaver

A Teikning

Lag ei teikning med utgangspunkt i viseteksten.

B Forteljing

Skriv ei forteljing om dei to unge som du møter i denne visa.

C Dagbok

Tenk deg at dei to ungdommene skriv om dette møtet i dagboka. Kva vil kvar av dei skrive?

D Personkarakteristikk

Skriv ein karakteristikk av dei to personane som vi hører om i denne teksten.

E Brev

Tenk deg at den eine personen sender eit brev til den andre etter dette møtet. Kva vil det stå i dette brevet?

F Referat

Skriv eit referat frå det møtet som denne visa fortel om. (All direkte tale skal skrivast om til indirekte tale i referatet.)

G Dialog

Skriv ein dialog mellom dei to unge der Peder er den pratsame personen.

H Skildring

Skriv ei skildring av naturen og miljøet omkring dei to personane som vi møter i visa.

I Samanlikning

Finn ei samanlikning i visa. Lag sjøl nokre samanlikningar som det kunne vere naturleg å bruke i ein slik stuasjon.

J Dikt

Den eine personen skriv eit dikt til den andre. Korleis lyder dette diktet?

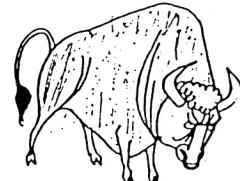
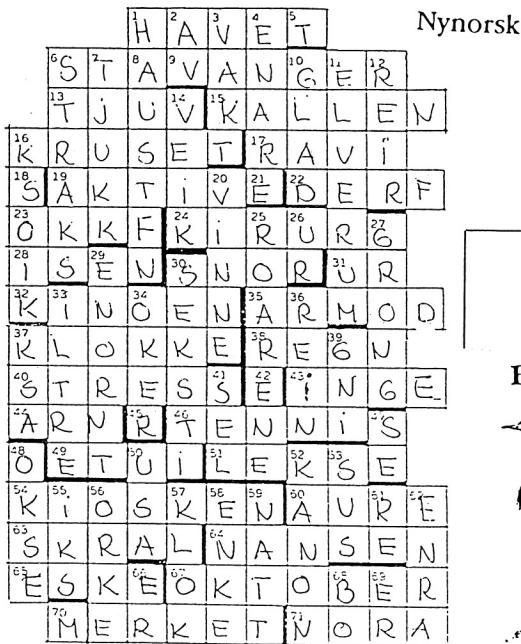
Visa er innspilt på

Hildrum: Norskfagkassett 1: Syng og skriv.

Kryssordløsning Norsknytt 1 – 1998

Løsning på rettskrivingstippe-kupong for de glupe – side 31

	a	b	ab
1 a) vær så god b) værsøgod	a		ab
2 a) høgtaler b) høytaler			ab
3 a) ingen ting b) ingenting			ab
4 a) i går kveld b) igår kveld	a		
5 a) underveis b) underveis		b	
6 a) f. eks. b) eks			ab
7 a) Vesøas' dikt b) Vesøas's dikt	a		
8 a) ei gardin b) ei gordin			ab
9 a) sankthans b) Sankt-Hans	a		
10 a) i alle fall b) i allfall			ab
11 a) i hjel b) i hel			ab
12 a) graffiti b) grafitti		a	

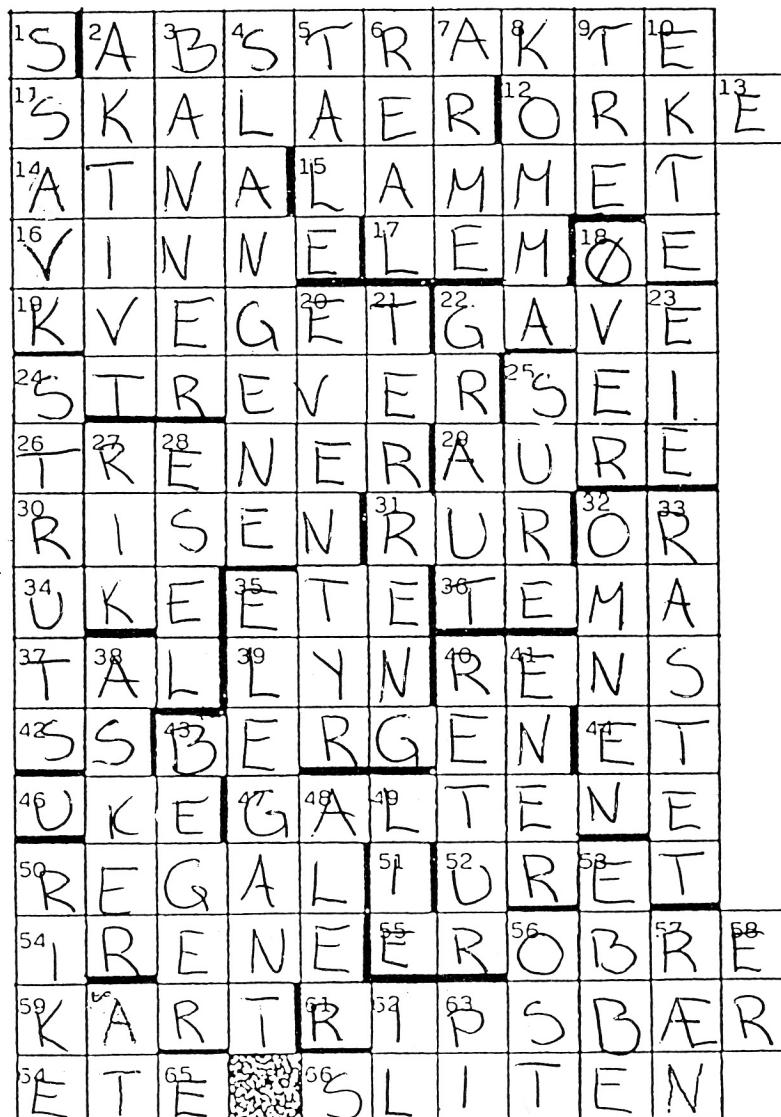

48 loddrett

BOKMÅL

24 loddrett

Hvilke forfattere har skrevet om disse personene? (Du kan velge blant forfatternavnna i rammen nederst på arket.)

1. Emanuel Desperados,
Ludvik

Kjell Aukrust

2. Matilda, Danny

Roald Dahl

3. Robinson Crusoe, Fredag

Daniel Defoe

4. Sofie

Jostein Gaarder

5. Frida (med hjertet i hånden)

Torunn Lian

6. Rosa, Benoni

Knut Hamsun

7. Tordensønnen

Stig Holmås

8. Brødrene Løvehjerte

Astrid Lindgren

Returadresse:
Norsknytt
PB 303
7600 Levanger

Norsknytt

Norsknytt 2 - 1998

Innhold

- 1 IT krever gode språklige ferdigheter
Kur mot nynorskhat
- 2 Kryssordvinnere 1-98
Vurdering av elevtekster på 8. trinn
- 3 Nasjonalt lærermiddelsenter gir veiledning om IT i skolen
- 4 Prosjektarbeid
Øvingsark i bruk av telefon
- 7 Små drypp fra lærer til lærer
Svapatipak, hva er det?
Lærerens private lille nynorskordliste
Spill små pantomimer
Oppmuntring på gule lapper
- 8 Logg til refleksjon og kommunikasjon
- 10 Moro med nyord
- 12 Lær av Henrik Ibsen - skriv en dialog
“Peer du lyver” - elevtekst
- 14 Tema: Vann - alt liv trenger vann
- 15 Skriv korttekster i mange sjangrer
- 16 Den store ordjakta 2
- 18 Limericker hulter til bulter
- 19 Gjendikt fra dansk og svensk
- 20 Tegninger blir tekster
- 21 Intervju om leseinteresser - pararbeid
- 22 Norskryss, nynorsk
- 24 Norskryss, bokmål
- 26 Tentamen i norsk
- 30 Bruk oppslagsbøker, øvingsark, atlas
- 31 Rettskrivingstippekupong for de glupe
- 32 Syng og skriv: Blyg junitrall
- 33 Kryssordløsninger 1-98